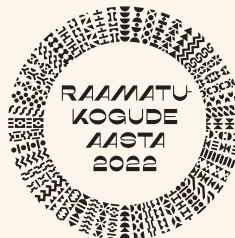

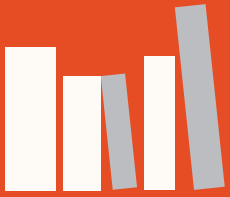
PILOOTPROJEKT „KOHALIKE DIALOOG KOHALIKUS RAAMATUKOGUS“ KOKKUVÕTE JA MÕJU ANALÜÜS

KO GU Eesti Koostöö Kogu

**Aitäh, et aitate Eesti
inimesed omavahel rääkima
- osaleja Haapsalust**

Sisukord

Miks dialoog?	4
Miks raamatukogud?	4
Suur katsetus ehk Eesti esimene dialooginädal.	8
Kokkuvõte	9
Kohalikud dialoogid	11
Küsimused	12
Kokkuvõte, mõju, põhjäreldused	17

PILOOTPROJEKT „KOHALIKE DIALOOG KOHALIKUS RAAMATUKOGUS“

KOKKUVÕTE JA MÕJUANALÜÜS

Mis: Raamatukogu aasta raames toimunud dialoogi loomise ja läbiviimise koolitusprogramm raamatukoguhoidjatele

Organisatsioonid:

SA Eesti Koostöö Kogu,
Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing,
Raamatukogude aasta

Millal: veebruar–september 2022

Rahastajad: Raamatukogude aasta,
SA Eesti Koostöö Kogu

Kes: 12 raamatukoguhoidjat üle Eesti

Koolitaja: Piret Jeedas (Ruumi Loomine)

12 osalejat

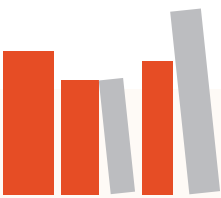
12 kohaliku
dialoogi

120 inimest
vestlemas

66 inimese
tagasiside

98,5% peab
selliseid
dialooge
kogukonnas
vajalikuks

„Väga hea tunne jäi
sellest ühel lainel
olevate inimeste
vestlusest“.
– Põhja-Pärnumaa
abivallavanem

MIKS DIALOOG?

Viimases Eesti inimarengu aruandes “Linnas-
tunud ühiskonna ruumilised valikud” tõdesid
sotsiaalteadlased, et kehv arutelukultuur on
infoajastu üks suurimaid probleeme ning arut-
eluks vajalike kodanikuoskuste parandamine
peaks olema riiklik huvi.

Dialoogioskusi, üksteise kuulamist ja erine-
vuste mõistmist on ühiskonnas vaja rohkem
kui kunagi varem, et teha õiglaselt rohepööret,
kaitsta Eesti loodust ja kultuuri, suurendada
innovatsiooni ja kodanike usaldust üksteise,
omavalitsuse ja riigi vastu, olla inimestena
vaimselt tugevamad ning tulla erinevate
kogukondadena paremini toime muutuste
ja kriisidega. Hea arutelukultuur ja suurem
dialoog loob vaimselt tugevamat ühiskonda
ja paremat elukeskkonda.

Dialoog on teadlik vestlus olulise teema
või küsimuse sügavaks uurimiseks. Heas dia-
loogis on ruumi erinevustele, empaatilisele
kuulamisele, oletuste kriitilisele uurimisele
ja teadvustamisele ning enese ausale väljen-
damisele. David Bohm, üks dialoogi ole-
muse mõtestajaid on öelnud, et dialoog on
üks vastastikuse mõistmiseni jõudmise viise.
Dialoog on koosmõtlemise kunst ja praktika
(Bohm 1996¹). Hea dialoog vajab neutraalset,
usaldusväärset ja turvalist ruumi.

**Selline ruum saab olla
näiteks raamatukogu!**

1 Bohm, D. 1996. *On Dialogue*. London: Routledge.

Miks raamatukogud?

Raamatukogud üle maailma on uuenemas ja
võtmas aktiivset kogukonnakeskuse, kodaniku-
ühiskonna ja demokraatia uuendaja, säästva
arengu eestkõneleja ning kohaliku dialoogi
looja rolli.

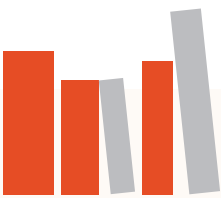
- **Kuidas soodustada sisukaid vestlusi ja
avatud dialoogi kogukonnas?**
- **Kuidas kaasata eri taustaga inimesi
olulistesse vestlustesse, et seeläbi
toetada kodanikuaktiivsust, üksteise
märkamist ja kuulamist?**
- **Kuidas ise julgeda olulisi vestlusi
kogukonnas käivitada?**

Ka Eesti raamatukogudel on potentsiaal, et:

- julgeda ise olulisi vestlusi kogukonnas
käivitada (ka keerulistel ja
probleemaatilistel teemadel);
- kaasata eri taustaga inimesi olulistesse
vestlustesse, et seeläbi suurendada
usaldust ja sidusust;
- olla partner riigile ja omavalitsusele
oluliste teemade tõstatamisel

Usume, et meie raamatukogudel võiks julge-
malt olla kandev roll arutelukultuuri ja kogu-
kondliku dialoogi viljelejana.

Just neil põhjustel löime Eestis esmakordse
koolitusprogrammi „Kohalike dialoog kohali-
kus raamatukogudes“, mille kaudu pakkusime
esimesele 12 raamatukoguhoidjale üle Eesti või-
maluse omandada dialoogilist mõtteviisi ning
kohalike vestluste korraldamise kompetentse.

Programmi eesmärk oli:

- toetada raamatukoguhoidja enesekindlust ja võimekust dialoogi läbiviijana ja kaasajana;
- toetada valmisolekut algatada olulisi dialooge kogukonnas;
- luua juhendmaterjal ja tööriistavaramu dialoogi viljelejatele raamatukogudes.

Millest koosnes koolitusprogramm:

Koolitusprogramm koosnes viiest kohtumisest ning ühiselt ettevalmistatud dialooginädalast, kus kõik koolituse osalejad viisid oma kogukonnas läbi esimese dialoogi. Koolitusprogramm oli oma olemuselt interaktiivne, kus igakordne teema avamine vaheldus õpipaaride poolt läbi viidud dialoogi praktikumiga. Niimoodi sai iga õpipaar vahetut tagasisidet teistelt osalejatelt ja koolitajalt.

Koolituspäevade põhiteemad:

- Dialoog ja selle erinevad tähendused. Dialoogi ettevalmistus.
- Mõjusa kaasamise eeldused.
- Kuulamise tasandid, kutsumine ja kutse.
- Dialoogi mitmekesistamine.
- Dialoogi erinevad võimalused, sh erinevad grupi suurused.
- Toimetulek erinevate osalejatega / väljakutsetega.
- Dialoogi meetodite kohandamine.
- Praktiseerimise kogemuse analüüs ja õppetunnid tulevikuks. Kokkuvõtte programmist.

Õppijatele oli loodud virtuaalne õpipesa materjalide talletamiseks Google Drive keskkonnas.

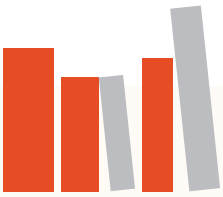
Koolituspäevade vahepeal said osalejad osa õpikirjadest, kus võis lugeda täiendavaid materjale dialoogide läbiviimiseks, nt tsitaadid, viited allikatele jms.

Pilootprogrammi tulemusena on 2022. aasta sügistelvel valmimas juhendmaterjal “Dialoogid raamatukogus”, toetamaks laiemalt dialoogi huviliste püüdlust ja valmisolekut olulisi vestlusi oma kogukonnas ise läbi viia.

Kes koostas ja viis programmi sisuliselt läbi?

Pilootprogrammi teejuhiks oli õpidisainer, protsessijuht ja andragoog **Piret Jeedas** ([Ruumi Loomine](#)). Pireti igapäevatöö keskmes on tähenduslike arendusprotsesside ja õpiteekondade disain ning elluviimine nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt. Alates 2004. aastast on kaasamine, dialoog ja olulised vestlused tema töös tähtsal kohal. Piret on Eestis käivitanud pikaajalise kaasava juhtimise arenguprogrammi edendamaks [kaasavat juhtimiskultuuri](#). Raamat [“Ruumi loojad. Kuidas kaasavalt juhtides muutus luua”](#) on selle pika teekonna üks tähiseid. Tõeline kaasamise õppetund on olnud rahvatervise arengukava koostamise protsess Kõrgõzstanis koostöös Maailma Tervise Organisatsiooniga (WHO). Andragoogiks õppinud Piret naudib tänaseni koos õppimist ja sisukaid dialooge Tallinna Ülikooli andragoogika tudengitega.

Kes osalesid esmakordses õppes?

Pilootprogrammi kandideeris 20 raamatukoguhoidjaid üle Eesti. Motivatsioonikirjade ja geograafilise kaetuse põhjal valiti välja 12 osalejat:

Monika Jõemaa

Põhja-Pärnumaa raamatukogu, Vändra

Annely Veevo

Kärdla Linnaraamatukogu, Hiiumaa

Jaanika Tappo

Tallinna Keskraamatukogu, Harjumaa

Aira Jõõts

Raasiku Valla Raamatukogu, Harjumaa

Janne Tenson

Lääne Maakonna Keskraamatukogu, Haapsalu

Veronika Raudsepp Linnupuu

Viljandi Linnaraamatukogu, Viljandimaa

Astrid Karpender

Türi Raamatukogu, Järvamaa

Tiia Linnard

Jõhvi Keskraamatukogu, Jõgevamaa

Triinu Rätsepp

Valga Keskraamatukogu, Valgamaa

Lea Rand

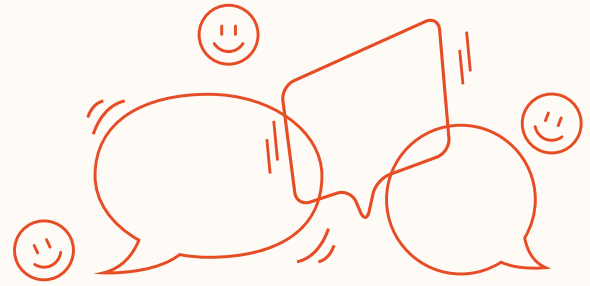
Toila Vallaraamatukogu, Ida-Virumaa

Mairi Tempel

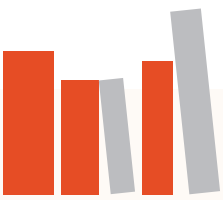
Tartu Linnaraamatukogu, Tartumaa

Silvi Lukjanov

Kehtna Raamatukogu, Raplamaa

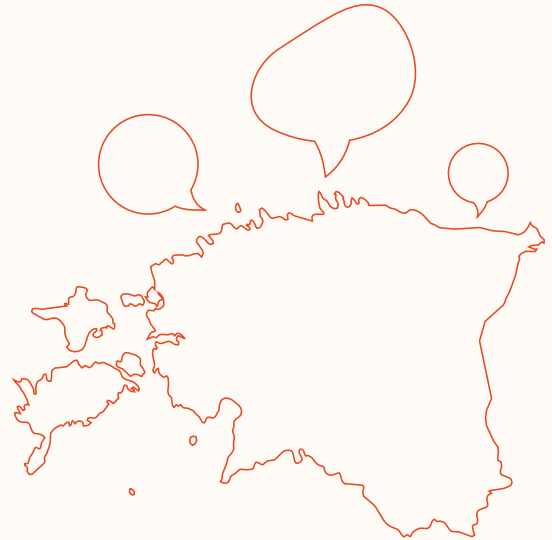

SUUR KATSETUS ehk EESTI ESIMENE DIALOOGINÄDAL

Viiepäevane koolitusprogramm tipnes 6.06-10.06.2022 toimunud dialooginädalaga.

Arutelud kohalikele kogukondadele olulistel teemadel toimusid 12. raamatukogus üle Eesti. Sündmuse eesmärk oli õpitut praktiseerida ja tugevdada raamatukogude rolli kogukonnakeskustena. Arutelude teema valis iga raamatukogu ise välja, niisamuti koostas kutsed, kommunikatsiooni ja korralduse.

Dialooginädal arutelud:

7. juuni Tartu Linnaraamatukogu dialoog „Milline on maailma parim noorteraamatukogu?”

7. juuni Tallinna Keskraamatukogu dialoog „How do you experience everyday living in Tallinn?”

7. juuni Raasiku valla raamatukogu dialoog „Millest on täna oluline vestelda meie kogukondades?”

8. juuni Põhja-Pärnumaa raamatukogu dialoog „Kuidas saab koostöös raamatukoguga luua paremat kogukonda oma inimestele?”

8. juuni Toila Vallaraamatukogu dialoog „Raamatu(kogu)kond”

9. juuni Lääne Maakonna Keskraamatukogu dialoog „Kuidas teha raamatukogu noortele atraktiivseks?”

9. juuni Soome Instituudi, Eesti Koostöö Kogu ja Raamatukogude aasta ühine dialoog “Dialoogid demokraatia kaitseks” (koostöös Soome Riigikantseleiga)

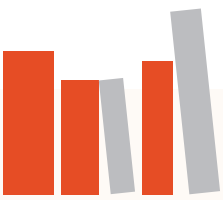
9. juuni Kärdla Linnaraamatukogu dialoog „Kuidas me oleme kriisideks valmis?”

9. juuni Viljandi Linnaraamatukogu dialoog „Laste- ja noortesõbralik linn Viljandi?”

9. juuni Valga Keskraamatukogu dialoog „Kust ma tegelikult tean, mis minu koduvallas toimub?”

9. juuni Jõhvi Keskraamatukogu dialoog „Kuidas disainida Jõhvi linna?”

9. juuni Türi raamatukogu dialoog „Kuidas luua Türi linnast maailma parim elukeskkond?”

KOKKUVÕTE

Katsetused raamatukoguhoidjatega ehk kuidas viia dialoogid raamatukogudesse

Pilootprogrammis osalenud 12. raamatukoguhoidja poolt antud tagasiside põhjal saime võimaluse hinnata esmakordselt välja töötatud ja katsetatud koolitusprogrammi sisu, formaati ja relevantsust raamatukogude jaoks.

Küsisime, mida pilootprogrammis osalemine andis ja mida olulist enese jaoks õpiti (väljavõtteid):

- Ennekõike üksmeelt, ühist õlga. Alguses oli palju hirme, et „mis nüüd mina“ ja äkki ma ei oska inimesi kaasata ja äkki ma pole üldse see inimene, kes vestlusi juhtima peaks. Koolitus muutis mind sisemiselt kindlamaks ja kui esimene dialoog sai peetud on tunne üsna VÕITMATU.
- Kaasõppijatega tekkinud side oli oluline aspekt, üksteisega hirmude jagamine, toetamine.
- Tundsin, et kogukond vajab seda rolli ja leidsin enese jaoks väga hea viisi, kuidas inimestega suhelda.
- Kogegin, kuidas dialoog aitab läbi sõbraliku ja mõtestatud õhkkonna inimestel oma arvamusi jagada ja kuidas tekivad uued ideed.
- Tundsin, et olen väga õiges kohas ja ajan õiget asja.
- See oli mulle uudne kogemus, et dialoogi pidamisel on oma reeglistik, mis ennast õigustab nagu praktika näitas.
- Andis uue oskuse, mida kohe sai ka praktiseerida.

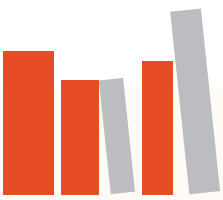
Võitmatu tunne Dialoogi vägi Ruumiloomise tähtsus Avatus

Julgus Kuulamine

Õige asja ajamine

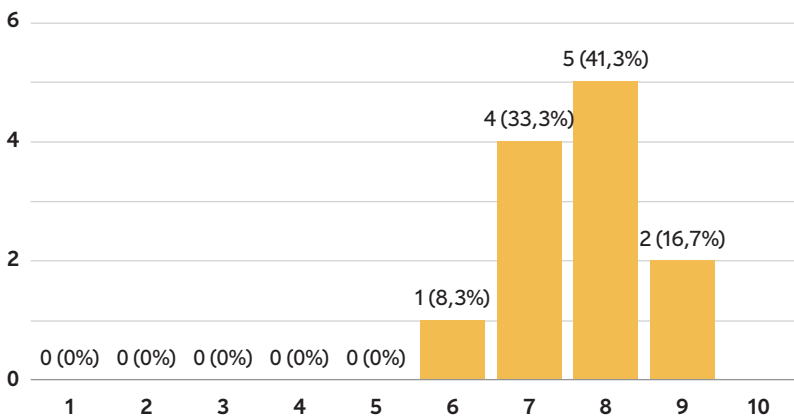
- Andis avastuse, et paljude „suurte“ probleemide lahendus on tegelikult selles, et tuua kokku osapooled ning lihtsalt panna nad üksteisega rääkima ja asjad lahenevad.
- Mõistsin kui oluline on ruumilooja roll ja vastutus.
- Praktilised kogemused omavahel harjutada andsid suur tuge ja motivatsiooni.
- Kogegin alguses hirmu ja ega ei osanud ette kujutada, mida see programm endast kujutada võiks. Sain aga palju uusi teadmisi - kuidas kogukonda kaasata, kuidas ka ise aktiivsem olla, sain aru, et dialoogivormis vestlusringid on suurepärane võimalus saada teada, mida inimesed tegelikult mõtlevad ja sain julguse selliseid ringe algatada.
- Avatust ideedele, inimestele ja oskust organiseerida sedalaadi sündmusi.
- Õppisin ennast rohkem väärtustama.
- Õppisin, kuidas kuulata teist ja kaasa elada.
- Dialoog oma kuldsete reeglitega on kõige turvalisem viis oma mõtteid välja öelda ja teiste mõtteid kuulata.
- Kõige väärtuslikum oli ikkagi dialoogi tehnika õppimine ja praktiseerimine.
- Õppisin aru saama, miks meil dialooge on vaja.

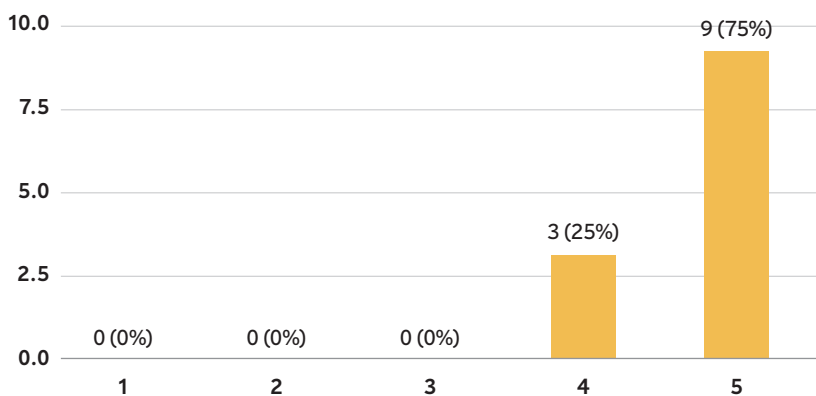
KÜSIMUS: Koolitusel osalejate hinnang iseenda sooritusele.

KUIDAS MA JÄIN ISE RAHULE OMA DIALOOGI LÄBIVIIMISEGA?

1 – üldse mitte 10 – suurepäraselt

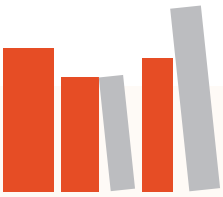

HINNE KOOLITUSPROGRAMMILE: sisu, läbiviimine, kommunikatsioon 1-5 pallisüsteemis

Väljavõtteid koolitusprogrammile antud hinde täpsustustest:

- Super. Super korraldajad, super õppurid. See kõik oli nii vinge. Kuigi päevad olid pikad ja sõit Tallinnasse kurnav, ootasin õpipäevi rõõmuga ja tulin alati tagasi peaaegu ideid täis.
- Aitäh, et selle koolituse tegite. Väga tore kogemus oli.
- Ainult palju kiidusõnu.
- Meie juhendaja oli imeliselt toetav ja julgustav. Väga suured tänud Piretile koolitamast.
- Üks parimaid ja vajalikumaid koolitusi, millest olen osa võtnud. Seda programmi peaks kindlasti jätkama. Olen dialoogiusku pööranud 😊
- Koolitus ei jäänud teoreetiliseks, kohe tuli ka praktika – see oli eriti hea.
- Programm oli sisukas ja mulle meeldis, et sellel oli tulemus.
- Meeldis, et sain selgeks tehnika ja sain seda grupi peal praktiseerida. Meeldisid ka tegijad.
- Koolitus avardas mu maailmapilti.
- Üllisus ja hästi organiseeritud programm.
- Loodan, et jätkate õppe väljatöötamist.

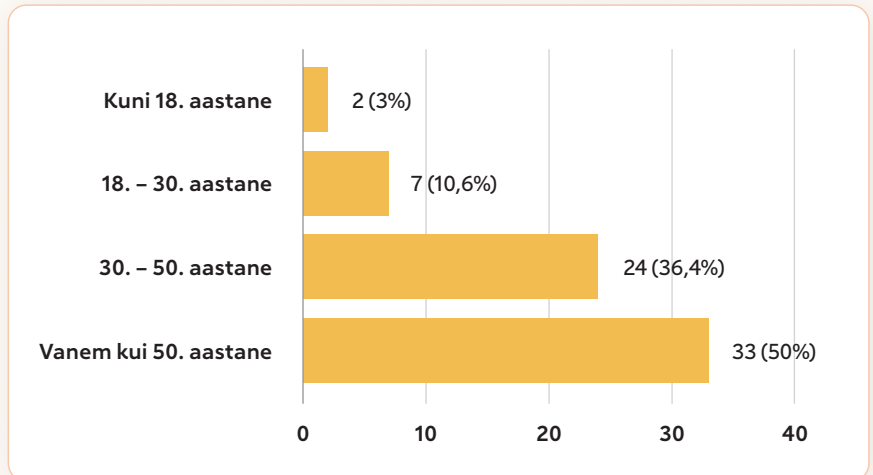

Katsetused „põllul“ ehk KOHALIKUD DIALOOGID:

„Aitäh, et aitate Eesti inimesed omavahel rääkima!“

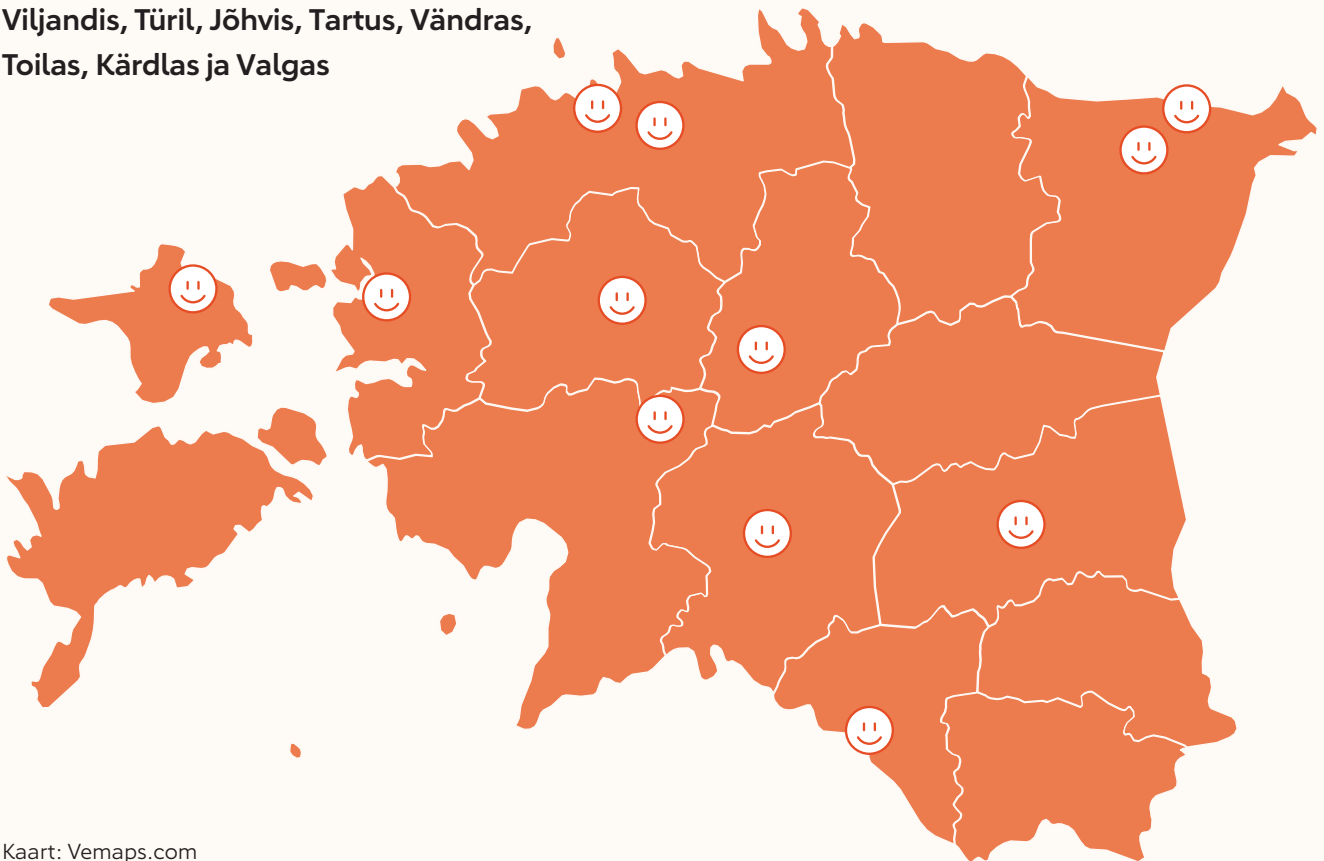
Palusime dialooginädala raames toimunud sündmustest osavõtjatel anda läbi kümne küsimuse tagasisidet kogetule. Ankeedile vastanud oli kokku 66 inimest (120-st). Selle tagasiside põhjal saame hinnata, kuidas inimeste arvates dialoogiformaadis arutelu toimis, mis hinde saavad korraldus ja läbiviimine ning millistel teemadel tuleks veel dialooge pidada.

Vastajate vanuseline koosseis:

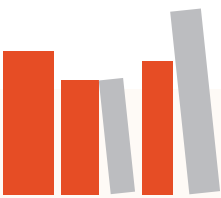

Dialooginädala raames toimusid arutelud

Tallinnas, Raasikul, Kehtnas, Haapsalus,
Viljandis, Türil, Jõhvis, Tartus, Vändras,
Toilas, Kärdlas ja Valgas

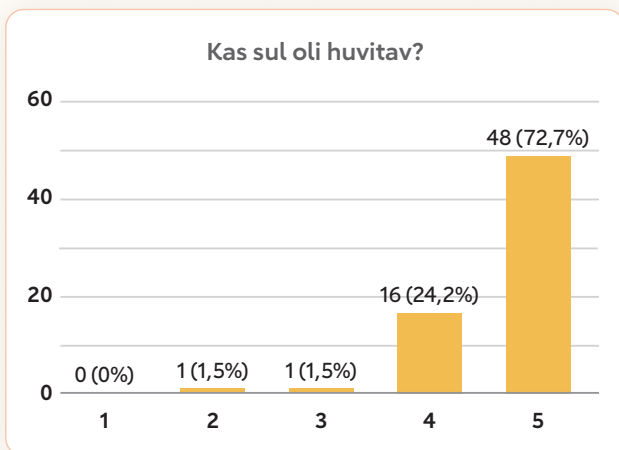
Kaart: Vemaps.com

KÜSIMUSED

1. KAS SUL OLI KOKKUVÖTTES HUVITAV?

Selle küsimuse puhul saab hinnata inimeste üldist isiklikku tunnetust sündmuse sisulise kvaliteedi kohta. Kuna 66-st vastanust lausa 64 (96,7%) hindasid sündmust heaks või väga heaks (märkisid skaalal 1-5 hindeks 4 või 5), võime järeldada, et formaat toimus, teema oli asjakohane ja läbiviimine oli oskuslik.

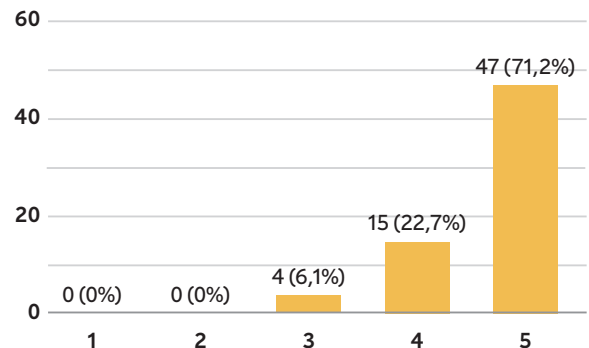

2. KUI MUGAVALT SA ENNAST TUNDSID?

Selle küsimuse puhul saab hinnata, kas inimese jaoks oli enda avamiseks ja dialoogist osavõtuks loodud piisavalt vaba (mitte formaalne), õdus (istumiskoha mugavus), usalduslik keskkond. 66-st vastanust 47 inimest tundsid ennast maksimaalselt mugavalt, andes tagasisideks 5 punkti (kokku 71,2%) ja 15 inimest pigem mugavalt. Vaid 6 % (4 inimest) vastanutest tundsid ennast väheke ebamugavalt.

Sellest saame järeldada, et dialoogiks loodud keskkond raamatukogudes (nii füüsiline kui ka emotsionaalne) oli piisavalt rahulik, toetav ja pingevaba.

Kui mugavalt Sa end sellel sündmusel tundsid?

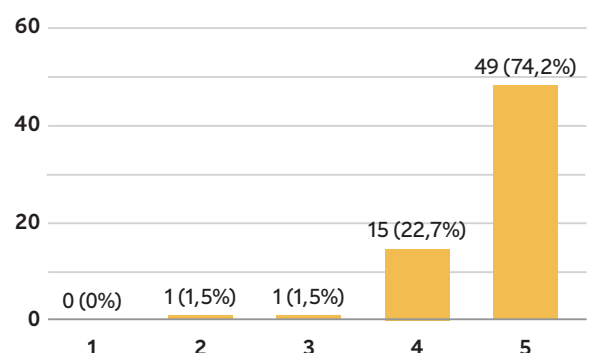
3. KAS SA JULGESID OMA MÕTTEID AVALDADA?

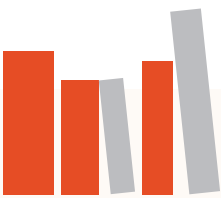
See küsimus baseerub eelmisel, sest kui keskkond oli piisavalt turvaline ja enda avamist julgustav ning toetav, julgesid inimesed ka mõtteid avaldada.

Lausa 96,9% vastanutest julges väga vabalt või vabalt oma mõtteid avaldada. Kõikidest vastanutest vaid 1 inimene tundis, et ta ei julgenud seda teha.

Järelkult keskkond ja ruum oli dialoogi-loomajate poolt oskuslikult korraldatud ning dialoogi läbiviimise formaat (korda mööda rääkimine) koos oskusliku vestluse vedamisega toetas hästi inimeste julgust omi mõtteid kõva häälega välja öelda.

Kas Sa julgesid oma mõtteid teistega jagada?

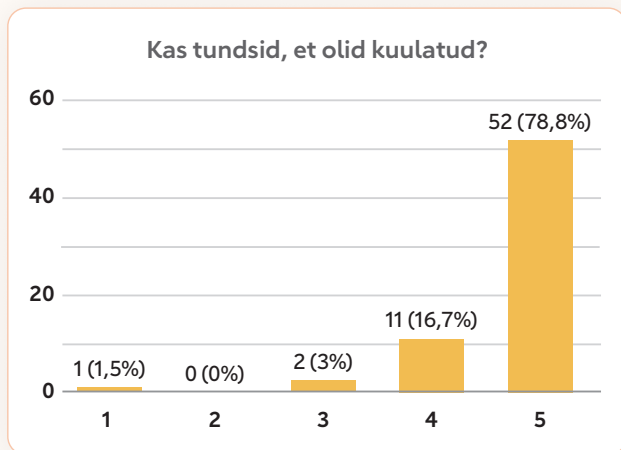

4. KAS TUNDSID, ET OLID KUULATUD?

See küsimus annab hinnangu dialoogiloojale ehk raamatukogutöötajale. Vestlusehoidja on see, kes märkab, et igaüks saaks rääkida, et keegi ei jääks arvamusalaldustes domineerima. Ühtlasi loob dialoogihoidja õhustiku, kus pole õigeid ega valesid vastuseid, vaid võibki rääkida nii nagu igaüks kõne all olevat teemat tajub.

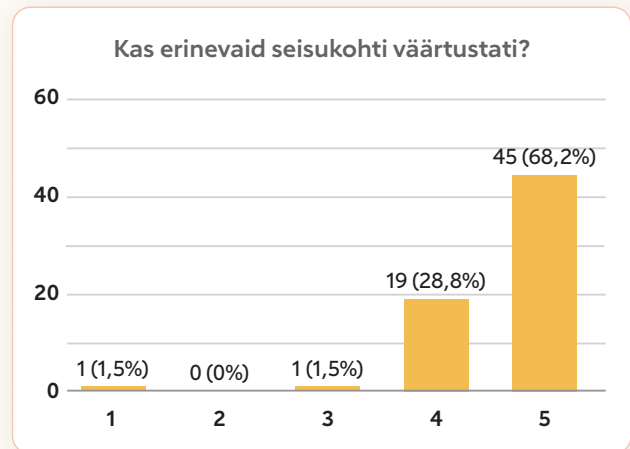
Vastanutest 95,5% (63 inimest) tundsid, et nende mõtted olid teiste poolt kuulud. Siiski tundis üks inimene, et ta ei olnud üldse kuulud ja 2 inimest tundsid, et nad polnud piisavalt kuulud. Seega on meil arenguruumi vestluskultuuri loomiseks, kus ollakse kuulud.

5. KAS ERINEVAID SEISUKOHTI VÄÄRTUSTATI?

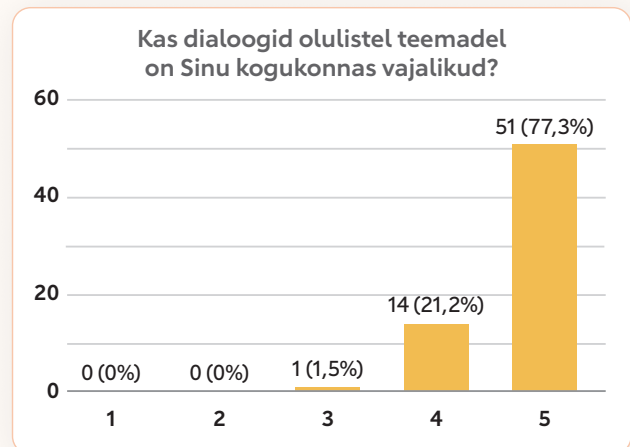
Samamoodi nagu eelmine küsimus, annab ka see küsimus osalt hinnangu läbiviimisele ja dialoogiformaadile, mis peaks väärtustama ja soosima erimeelsusi. Aga näitab ka, kuidas osalejad dialoogi läbiviimise kokkulepetega kaasa tulid. Samuti nagu eelmise küsimuse puhulgi, saab ka siin täheldada, et suurem enamus (97%) vastanutest tundis, et selle küsimusega oli kõik hästi. Järelikult inimesed

kuulasid üksteist, ootasid oma jutujärge, ei läinud isiklikult ründavateks.

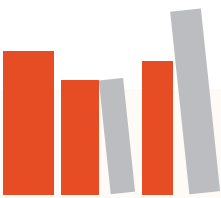

6. KAS DIALOOGID OLULISTEL TEEMADEL ON SINU KOGUKONNAS VAJALIKUD?

Sellele küsimusele vastas 65 inimest (98,5%), et dialoogid nende kogukonnas on vajalikud või väga vajalikud. Andsime küsimustikus võimaluse ka kommenteerida oma vastust, et miks nende arvates dialoog vajalik on. Allpool ka vastustest väljavõtteid.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et dialoogid on inimeste jaoks olulised, sest see suurendab ühtekuuluvustunnet (tervendab, ühendab), loob

paremat elukeskkonda ja, et dialoog on hea inspireeriv viis koos mõtlemiseks ja uute lahenduste leidmiseks (kollektiivne mõtlemine). Dialoog on ka hea viis erinevate gruppide kaasamiseks, vääriti mõistmise vähendamiseks, ühise eesmärgi ja koostöö parandamiseks. Läbi mitme tagasiside peeti oluliseks, et dialoog on rahulik vestlemise viis, kus üksteist kuulatakse, vaadatakse üksteisele silma ja milles puudub afektiivsus ja „ära panemine“.

Noppeid vastustest:

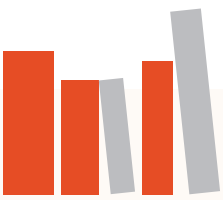
Miks dialoogid on vajalikud?

- See on hea võimalus leida uusi ideid, lahendada probleemi ja inimesi kuulades pingeid maha võtta.
- See loob ühtekuuluvustunnet.
- Dialoog on vajalik küll, kuid pole märgata, et sellel oleks kiire kasutegur. Tihti jäävad dialoogid vaid ideede genereerimise faasi.
- Inimestel on võimalus rääkida ära oma mured ja kuulata teisi.
- Selliste dialoogide kaudu jõuaks kogukonna hääl rohkem vallajuhtideni.
- Aus ja avameelne dialoog aitab mõtetega edasi minna.
- Meie kandis on dialoogid väga vajalikud, mis on neutraalses poliitilises mõttes ja kus ei vaielda vaid arutatakse teistega ja kuulatakse ideid. Kus ka austatakse üksteist ja kus ei kõla „ärapanemine“.
- Sellised dialoogid peaksid hõlmama tervet kogukonda.
- Selline avatud dialoog tervendab kogukonna omavahelisi suhteid ja õpetab erimeelsusi lahendama.
- Inimesed saavad rääkida, mis neid päriselt puudutab.

- Oluline võimalus levitada ideid ja saada tagasisidet.
- Inimesi tuleb õpetada silmast silma rääkima.
- Kogukonnal on suur jõud, kui on ühised eesmärgid. Nii jõuab kaugemale kui arvestatakse erinevate osapoolte vajadustega.
- Dialoogiga saab kaardistada probleemkohti ja leida lahendusi.
- Võimalus mõtestada rahuliku aruteluga tähtsaid teemasid.
- Selle meetodiga saab iga teema lahkamisel uusi ideid.
- Nii toimib areng ja koostöö.
- Sellised dialoogid vähendavad vääriti mõistmist ja loovad ühise mõtlemisega ruumi.
- Arvamuste avaldamine ja teiste kuulda võtmine loob kogukonnast hea kogukonna.
- Raamatukogu võiks olla koht, kus toimuvad dialoogid teemadel, mis muidu jäävad aruteludest välja.
- Kui teha dialoog kindlale sihtrühmale, tuleb neid ka kaasata protsessi.
- Mulle pole dialoogid olulised.

7. MIS JÄI SIND SÜNDMUSEST SAATMA?

Kokkuvõttes jäi valdavalt inimesi saatma rahulolutunne ja rõõm positiivsest dialoogi kogemusest. Mitmel puhul mainiti sõna lootus ja ühtsustunne. Selline vestlemise viis andis inimestele lootust, et koos on võimalik asju teha ja ühtse hääle leidnud kogukond on võimas. Mitmel puhul mainiti teatavat üllatuslikku taipamist, et selline vestluste pidamise vorm toimibki edukalt, mistõttu oli inimestel kahju, et osalejaid nii mõnelgi puhul vähe oli. Mitmes vastuses kumas ka rõõm oma kogukonnaga positiivses võtmes kokkupuute üle ja kindlasti sünergia ja uute mõtete teke, mida selline formaat soodustas.

Mitmel puhul tunnustati ka kohalikku raamatukogu kui kogukonnale olulist paika. Lisaks osalejate kirjalikule tagasisidele saime ka raamatukogutöötajate kaudu suuliselt väljendatud tagasisidet. Näiteks tões Põhja-Pärnumaa valla abivallavanem pärast dialoogi: „Väga hea tunne jäi sellest ühel lainel olevate inimeste vestlusest“. Ka Türi valla esindajat üllatas, et selline formaat nii hästi toimis. Nad said väga palju otsest infot inimeste murede kohta ja operatiivselt teada, mida teha elanike arvates, et elu vallas muutuks veel elamisväärsemaks.

Väljavõtteid inimeste tagasisidest:

- Head ja uued ideed ja teadmine, et meil on tegelikult üks väga tegus ja teotahteline kogukond.
- Lootus, lootusrikas tunne.
- Soov teha asju koos paremaks.
- Hinge jäi tunne, et meie linnas elavad inimesed on võimelised suurteks tegudeks.
- Soov arutada sellises vormis ka teisi kogukonnale olulisi küsimusi.
- Ideedest küllastunud tunne.
- Meeldiv tunne, et meie kogukonnas on palju ärksaid inimesi.
- Soov käsitletud teemadel edasi mõelda ja edaspidigi arutleda.
- Tundsin, et sellist dialoogi oli mulle vaja.
- Positiivne emotsioon.
- Uued mõtted.
- See, et sellist meetodit on vaja ja see võimaldab võrdselt arvamusi väljendada.
- Rahulolu sisukast mõttevahetusest.
- Kuulamisoskuse vajalikkus.
- Tekkinud sünergia efekt.
- Kogukonda „naasmise“ tunne (elan kaugemal).

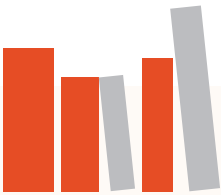
- Palju vastukäivaid arusaamu.
- Inimeste erinevad mõtteviisid.
- Raamatukogudel on oluline roll kogukonnas.
- Raamatukogu siiras soov olla kogukonna jaoks avatud ja vajalik.
- See, et raamatukoguhoidjad saavad olla noorte suhtes sõbralikud.
- Saatma jäi see, et oli väike osalus.
- Osalejaid oleks võinud olla rohkem, sest sain teadmise, et selline dialoog tegelikult „töötab“ hästi.
- Eriarvamused ja see, et kõik soovivad, et meie linn areneks.

8. MILLISTEL TEEMADEL VEEL OLEKS VAJA KOGUKONNAS RÄÄKIDA?

Küsimusele, millised on teemad, mida tuleks veel sellisel viisil teie arvates arutada, tuli palju tagasisidet. Korduvate teemadena tõusid esile kogukonnatunde soodustamine ja inimeste aktiveerimine. Mitmel puhul tõusetus linnaruumi, avaliku ruumi, vaba aja veetmise võimaluste küsimused ja niisamuti noorte ja eakate vajaduste teema. Samuti kerkisid rohe-teemad, säästev areng, uuskasutus, rohepööre. Mainiti ka vajadust arutada rohkem valitsemiskultuuri, kaasamise ja omavalitsuse rolli üle. Samuti erinevate organisatsioonide omavahelise parema koostöö loomise teemad. Kui vaadata, mida vähesed noored välja tõid, siis nad tahaksid, et raamatukogus saaksid noored rääkida nii roheteemadel kui ka ühiskonnas keerulistel teemadel nagu söda, poliitika, meelemürgid, keskkond jt.

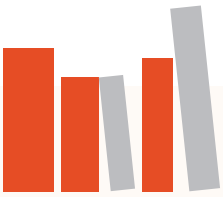
Väljavõtteid vastustest:

- Kuidas kaasata erinevaid huvigruppe olulistesse vestlustesse?

- Läbipaistev ja kaasav valitsemiskultuur.
- Eestikeelse kogukonna ja eluruumi hoidmise, väärtustamise ja pideva taasloomise teemal (puudutab Ida-Eestit).
- Keskkonnahoid, heakord, suhtlus vallaga, avalike teenuste kättesaadavus.
- Roheteemad, rohepööre, keskkonnahoid, säästev transport, uuskasutus.
- Kuidas suurendada kogukonnatunnet?
- Elukeskkond, selle parem ja säästlikum toimimine.
- Linnaplaneerimine ja hariduse korraldus kogukonnas.
- Kuidas kogukonda aktiveerida?
- Kas meie linn on maakonna keskus või ei ja millest inimesed puudust tunnevad.
- Milleks on vaja raamatukogu?
- Keskkonna, hariduse ja sallivuse teemad.
- Transpordi teemad.
- Heakorra teemad (nt kalmistu heakord).
- Vabaaja veetmise ja sportimise võimalused.
- Eestikeelse kogukonna säilimine ja elujõud Ida-Virumaal.
- Eesti ja venekeelse kogukonna erinevad nägemused oma kodukohast.
- Miks noored meie linnast lahkuvad?
- Noorsoo ja eakate teemad.
- Kuidas muuta kogukonda ühtsemaks?
- Omavalitsuse tegelikud võimalused ja kohustused.
- Koolide arengu küsimus.
- Kultuuritegevuse küsimused.
- Koostöövõimalused erinevate kohalike organisatsioonide vahel.
- Linna turvalisuse teemad.
- Linnaruum, avalik ruum.
- Kogukonna väärtused, väärtushoiakud.
- Sõda ja meelemürgid.

KOKKUVÕTE, MÕJU, PÕHIJÄRELDUSED

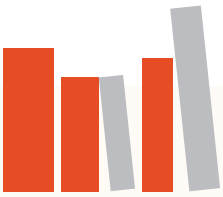

Noppeid vahetutest emotsioonidest dialoogi läbi viinud raamatukogutöötajatelt:

- „Pean ütlema, et kõik läks oodatust palju paremini. Inimesed tulid, näitasid meile Tallinnast ja Eestist hoopis teistsugust vaatepilti oma suhtumise ja arvamusega. Sain ennast korralikult proovile panna ja elasin selle üle“, kirjeldas pärast esimest muukeelsele Tallinna elanikkonnale läbi viidud dialoogi kogemust **Jaanika Tappo** Tallinna Keskraamatukogu võõrkeelse kirjanduse osakonnast.
- „Rõõmu teeb, et kohal oli ka lausa 3 valla esindajat: vallavanem, arendusnõunik ja abivallavanem. Ma loodan, et nemad said selle teadmise, et raamatukogu on kogukonnale vaja. **Järgmisel hommikul tuli juba kaks ettepanekut sarnaste vestlusringide korraldamiseks erinevatel teemadel teistes meie valla kogukondades, nii et „tööpöld“ on lai“**, sõnas Toila Valla Raamatukogust **Lea Rand**.
- „Ma olen paksult positiivset energiat täis ja mõtteainet jagub nädalateks ning siit saab juba edasi minna“, kirjeldas **Mairi Tempel** Tartu Linnaraamatukogust oma mõtteid pärast dialoogi.
- „Minu otsene juht, abivallavanem Tarvi Tasane kirjutas mulle pärast dialoogi: „Väga hea tunne jäi sellest ühel lainel olevate inimeste vestlusest“. Otsustasime, et valla arengukava arutelud kogukonnaga hakkavad toimuma edaspidi raamatukogudes ja mina hakkam läbi viima dialooge arengukava

sisendite saamiseks erinevates valla piirkondades. Sain teada, et sotsiaalosakond hakkab läbi viima lasteaedades ja koolides koolitust „Märka abivajavat last“, mida ma tellisin ka raamatukoguhoidjatele kohe. **Sügisel hakkavad erinevate valdkondade vallaametnikud meie raamatukoguhoidjatele tutvustama oma valdkonna teemasid ja blankettide täitmist.** Ja saime teada, et nii mõneski valdkonnas ajame ühte asjant kaugtöökohad, koosloome tööruumid jne. **Mina ise tahan dialooge viia läbi veel erinevate raamatukogude huvigruppide/sihtrühmadega“**, pakatas tulevikuplaanidest **Monika Jõemaa** Põhja-Pärnumaa raamatukogust.

- „Vestlusring sujus väga mõnusalt. Inimesi kogunes **20**. Mõni asi läks aia taha ka, siis parandasime kähku oma vea; vahepeal oli vaja korda rohkem hoida, sest arutelu läks ägedaks, aga jutupulk ja reeglid võeti väga kenasti omaks ja kõik toimus lõpuks suurepäraselt. **Tagasiside oli väga meeldiv ja juba enne laialiminekut küsiti, millal toimub järgmine dialoog.** See tähendab, et kogukonnas on dialoogid väga-väga vajalikud! Ühesõnaga, mõtted käivad juba järgmise dialoogi korraldamise ümber“, **Astrid Karpender**, Türi Raamatukogu.
- „Türi vallaesindajad olid sellise koostöövormi üle väga meeldivalt üllatunud, et see nii hästi toimus. Nad said väga palju otsest infot inimeste murede kohta. Ja mitte ainult- nad said operatiivselt teada ka, mida teha elanike

arvates, et elu vallas muutuks veel elamisväärsemaks. Samuti leidis vallavanem, et dialoog ongi see vorm, mille abil kaardistada inimeste probleeme terves vallas”, avas uut koostööd **Astrid Karpender** Türi raamatukogust.

Demokraatia tervise huvides on vaja, et meil on erinevaid kohti, keskkondi, kus erinevad hääled ja vaatenurgad on esindatud. Just nendest erinevuste kokkupuutepunktidest sünnivad uued ideed ja innovatsioon laiemalt. Raamatukogu saab olla üks sellistest kohtadest! Raamatukogu on turvaline, neutraalne inimesele lähedal olev avalik ruum, mis on seni kodanikuühiskonna ja demokraatia rikastamiseks alakaasatud.

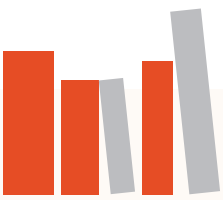
Dialooginädal näitas ilmekalt, et dialoog meie ühiskonnas on hädavajalik. Inimesed janunevad sisukate, rahulike ja sügavate vestluste järele, kus igaüks on kuulnud, kus

pole õigeid ega valesid vastuseid ja, kus koos mõeldes jõutakse uute taipamisteni. **Samas tõi esile tõdemuse, et meil on arenguruumi, kuidas õppida vestlema, teineteist kuulama, erinevusi väärtustama.**

Üksteise lugude, kogemuste ja seisukohtade kuulamine oli nii osalejatele kui ka läbiviijatele tagasiside põhjal võimestav kogemus. Ükskõik kui palju polnud ka raamatukogude esimesel dialoogil osalejaid (neljast paarikümneni oli see skaala), siis tunne oli valdavalt kõigil väga positiivne. Sellised rahulikud ja struktureeritud vestlused puudutavad inimesi ja kõlama jääb soov ühiselt asju paremaks teha.

Pilootprojekti käigus on 12 raamatukogutöötajat omandanud vajalikud oskused paremaks kogukonnatööks ja see on esimeste katsetuste järelalusena avanud uksi ka laiemaks koostööks nii kogukonna ja raamatukogu kui ka raamatukogu ja valla-valitsuse vahel.

PILOOTPROJEKTI OTSENE MÕJU

**Maailmas ei ole tugevamat jõudu
kui kogukond, kes avastab midagi,
millest ta hoolib.**

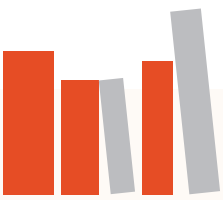
– Margareth Wheatley

- Esimene õnnestunud dialoog pani aluse Põhja-Pärnumaa raamatukogu ja valla omavahelisele sisukamale koostööle, kuna rahuliku ja avatud vestluse käigus taibati, kui palju on vaja omavahel infot jagada, mis kasu saab raamatukogu tuua valla teenuste paremale kättesaadavusele ja, et selliste oskustega raamatukogutöötaja saab aidata vallas paremini kaasata kogukonda ka kohaliku arengukava protsessi.
- Valga raamatukogu direktorit paluti pärast esimese dialoogi läbiviimist sarnast formaati rakendada ka Valgamaa Noorte Suvekooli (27.-28.06.2022). Seal toimus lausa dialoogimaraton: 2 päeva ja 7 dialoogi noortega, teemaks "Minu moodi raamatukogu - täna vs tulevik". Vestlustest sai raamatukogu ka enda jaoks väga vajalikku ja ausat sisendit noortelt. Sellest on plaanis kirjutada ka artikkel.
- Toila raamatukogu juhataja poole pöördusid pärast esimest dialoogi mitmete valla teiste piirkondade külavanemad ja aktiivsed kodanikud, kes pakkusid uusi teemasid, mida tuleks ka sarnasel viisil läbi arutada.
- Astrid Karpender Türi raamatukogust ja Kehtna raamatukogust viis läbi Arvamusfestivalil 2022 dialoogiformaadis arutelu „Milline oled tulevikuraamatukogu?“
- Kehtnas toimunud dialoogi ajendil sõitsid raamatukogu juhataja Silvi Lukjanov koos Kehtna vallavanemaga läbi kõik valla raamatukogud, tutvusid raamatukogude

oludega ning kuulasid muresid ja plaane. See oli vallavanema jaoks esmakordne raamatukogude tuur oma piirkonnas.

- 12 dialoogioskustega raamatukoguhoidjat on ressursid ka riigi jaoks. Riigikantselei plaanib kaasata need raamatukogud üleriigilise kaasamisprojekti „Arvamusrännak“ arutelude korraldamisesse.
- Türi vallavanem tegi Türi raamatukogule ettepaneku viia taolisi dialooge läbi ka valla teistes asulates, et saada sisendit arengukavasse.
- 2022. aasta sügisel on valmimas põhjalik vabavaraline dialoogi loomise e-käsiraamat, mis võimaldab igal ühel ise oma organisatsioonis, seltsis, kogukonnas, koolis, vallas, maakonnas vm dialooge olulistel teemadel luua.

3 OLULISEMAT PÕHIJÄRELDUST:

- 1 Pilootprojekti käigus katsetatud dialoogi-formaat toimib, inimesed üle Eesti said positiivse kogemuse üksteise kuulamisest ja koos mõtlemisest ja kõikjal kerkis esile vajadus selliselt erinevaid kohalikke, aga ka suuremaid ja keerulisi (sõda, väärtused, demokraatia) teemasid rohkem arutada.
- 2 Eesti raamatukogutöötajad on valmis uuteks rollideks ja vajavad aina enam paremaks kogukonnatöök olulisi kompetentse nagu kaasamine ja dialoogi loomine. Selline tegevus aitab positiivselt kaasa raamatukogude kuvandi muutmisele ja loob uusi koostöövõimalusi eri (poliitika)valdkondade vahel, nt sotsiaaltöö, haridus, elukestev õpe, avalik ruum, lõimimine, vaimne tervis, digikirjaoskus jt. **Dialoogioskustega raamatukoguhoidjad on väärt ressurss nii riigi, KOV-i kui külakogukondade jaoks.** Aktiivne, kogukonnakeskne raamatukogu saab olla piirkonna

ankurasutus, mis kaasab ja võimestab inimesi jätkusuutlikult elama ning loob naabruskondadele sotsiaalse heaoluruumi suhtlemiseks ja dialoogi pidamiseks.

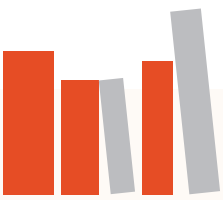
- 3 Kogukonnakesksem raamatukogu aitab kaasa Eesti 2035 sihtidele ning seda toetavale Sidusa Eesti arengukavale:
 - Kogukondlikum elu- ja toimekeskkond, suurem ühistegevus, parem valdkondadevahelisem koostöö ja inimesekesksem riik (Sidusa Eesti arengukava)
 - Erinevate sihtrühmade (sh marginaliseerunud gruppide) suurem kaasatus kogukondlikku ja ühiskondlikku ellu. Kodanikuaktiivsuse soodustamine (Sidusa Eesti arengukava)
 - Demokraatia ja demokraatlike väärtuste võimestamine (kogukondade sidumine, lõimumine, erinevate gruppide kaasamine, erinevate arvamuste sh eriarvamuste ruumi loomine, ühiskondliku dialoogi suurendamine) (Sidusa Eesti arengukava)

SOOVITUSED:

- Riik peaks valdkonna arendamisel leidma võimaluse rohkem koolitada raamatukoguhoidjaid dialoogiloojateks ja kogukonna arendajateks, pakkudes süsteemselt (mitte projektipõhiselt) selleteemalisi koolitusprogramme (mudel on käesoleva piloodi najal olemas), jätkukoolitusi, mikrokraade (nt koostöö Tartu Ülikooli kogukondade arendamise ja sotsiaalse heaolu või muutuste juhtimise magistriprogrammidega), konverentse, õppereise jms. Seda tööd tuleks teha raamatukogude esindusorganisatsiooni

kaudu, andes ka neile sisulisemaks tööks rohkem inimressurssi.

- Demokraatia huvides on oluline, et ka KOV-de esindajad ja teised kogukonnas olulised organisatsioonid, asutused õpiksid sisukaid dialooge läbi viima
- Riik võiks välja arendada mõõdikud, mida KOV-d saavad kasutada raamatukogude sotsiaalse mõju hindamiseks. See annab lisa-võimaluse mõistmaks raamatukogude rolli kogukondades ja ei hinda nende mõju vaid külastajanimbrite ja laenutusarvu poolest.

Projekti meediakajastus:

13.08.2022. [Arvamusvestivali arutelu „Kas dialoog päästab demokraatia?“](#) (Kairi Tilga, Hannele Valkeenieni, Janeck Uibo).

07.07.2022. Jõhvi Teataja. Kuidas disainida Jõhvi linna (paberleht).

07.07.2022. Türi Rahvaleht. [Kuidas saame ise Türi linnast luua maailmaparima elukeskonna?](#) (järelkaja).

Juuni 2022. Toila Valla Leht. [Raamatu\(kogu\) kond. Intervjuu dialoogi läbiviinud Lea Rannaga](#) (järelkaja).

14.06.2022. Põhjarannik. [Raamatukogud kutsusid mõnusalt kultuurselt arutlema.](#)

07.06.2022. Virumaa Teataja. [Toilas ja Jõhvis peetakse raamatukogus dialoogi.](#)

07.06.2022. Postimees. [Raamatukogude aasta dialooginädal toob inimesed kokku üksteist märkama ja kuulama.](#)

07.06.2022. ERR kultuuriportaal. [Raamatukogudes algab dialooginädal.](#)

06.06.2022. Kuku raadio. Sihik. [Kairi Tilga: Raamatukogude dialooginädalast.](#)

06.06.2022. President Alar Karis jagas oma Facebooki lehel dialooginädalala sündmust.

19.05. 2022. Vikerraadio. Huvitaja. [Raamatukogude uued rollid ja dialooginädal.](#) Intervjuu Kairi Tilga ja Liina Valdrega.

04.05.2022. Raplamaa Sõnumid. [Raamatukoguhoidjate koolitus: Dialoog kohaliku kogukonnaga annab sisendi edasiseks.](#)

02.03.2022. Postimees. [Raamatukogude aasta mõttetalgud panid dialoogi liikuma.](#)

23.02.2022. Postimees. [Raamatukogude aasta kutsub kohalikesse raamatukogudesse juttu ajama.](#)

Raporti koostas:

Kairi Tilga,

SA Eesti Koostöö Kogu
www.kogu.ee, kairi@kogu.ee

